

Andrzej F. Dziuba

"Chiesa e papato : appunti ad uso didattico con un'appendice sull'ebraismo e l'islam", Jan Władysław Woś, Trento 2001 : [recenzja]

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 9/2, 312-314

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jan Władysław Woś, *Chiesa e papato. Appunti ad uso didattico con un'appendice sull'ebraismo e l'islam*. Università degli Studi di Trento. Trento 2001, ss. 184.

Refleksja nad dziejami chrześcijaństwa pozostaje ciągle zagadnieniem nad którym warto pochylić się, i to w zróżnicowanej formie, tak metodologicznej, formalnej jak i treściowej. Są one już oczywiście szczególnie twórczo wpisane w ogólne dzieje cywilizacyjne ludzkości, co oczywiście nie pomniejsza wkładu i innych nurtów religijnych czy kulturowych, a w tym wielkich religii o zasięgu światowym, np. islam czy judaizm.

Naukową refleksję nad chrześcijaństwem w prezentowanej książce podejmuje prof. J. W. Woś z Uniwersytetu w Trydencie. Jest on już znany z wielu innych publikacji książkowych oraz licznych artykułów, zwłaszcza w języku włoskim i niemieckim. Jak wskazuje podtytuł, prezentowane opracowanie jest materiałem dydaktycznym przeznaczonym dla studentów Uniwersytetu Trydenckiego.

Po prezentacji (s. 5-6) całość studium podzielona została na 32 bardziej szczegółowe bloki tematyczne, które mają pewne znamiona chronologii. Zatem całość rozpoczyna się od historycznego zapoczątkowania. Autor pyta najpierw, co to jest Kościół? To ważna kwestia, zwłaszcza wobec pluralizmu religijnego oraz kulturowego. Z kolei wskazuje na znacznie i miejsce Biblii w chrześcijaństwie. To dotknięcie pisanych fundamentów tej społeczności. Idąc dalej drogą historii, a jednocześnie i dalszej precyzacji istoty, przypomina cele Kościoła, a więc jego przeznaczenie i funkcje. Od jego strony organizacyjnej wskazuje na ważne znamiona, tj. sobory ekumeniczne i synody, które są niekiedy rozumiane i pojmowane w sposób dość zróżnicowany. Wreszcie, w dalszym ciągu historycznym początków przypomina znaczenie edyktu cesarza Konstantyna i tzw. donacji tego cesarza.

Idąc konsekwentnie dalej, zresztą zgodnie z obiektywną chronologią, prof. Jan W. Woś analizuje pierwszy i najszerszy dramatyczny podział, czyli schizmę między Zachodem a Kościołem wschodnim. Oddzielne, a zarazem bardzo systematycznie pokazuje podstawowe różnice między tymi dwoma tradycjami, ich zróżnicowania, a w końcu podziały. Nie pomniejsza jednak jednocześnie doświadczanej oraz często przeżywanej potrzeby ukazania różnych, tak jakościowo jak i osobowo oraz chronologicznie prób przeciwdziałania negatywnym zjawiskom podziałów.

Wskazując na różne podziały trydencki profesor podkreśla, zwłaszcza w spotkaniu z Kościołami wschodnimi kwestie terminologiczne, które poprawnie rozeznane niejednokrotnie wręcz likwidują, a niekiedy choćby tylko pomniejszają ostrość istniejących różnic. Następnie, już w czasach reformacji prof. Woś pokazuje Kościoły protestanckie, kalwinizm. Kościół anglikański i mimo wszystko, mimo tych różnic, wyraża niezwykle dynamiczną nadzieję ku jedności chrześcijaństwa.

W tym kontekście podano także ważne uwagi o kulcie świętych i relikwii. Te kwestie bowiem są jednym z istotnych elementów różnic, nawet kontrowersji we wszystkich nurtach chrześcijaństwa. Wreszcie liczne problemy dotyczące życia zakonnego. To także różnie rozeznawany znak chrześcijańskich powołań, ich bogactwa oraz zróżnicowań. Tu wskazano także na rolę i znacznie papieżstwa, konklawe, kolegium kardynalskiego, dworu papieskiego, kongregacji watykańskich i kurii rzymskiej oraz dyplomatycznych repre-

zentantów papieskich: nuncjusze i legaci papiescy. Zatem ponownie dotknięto szczególnie wrażliwych kwestii, zwłaszcza w kontekście dialogu ekumenicznego.

Prof. J. W. Woś podaje także ciekawe, wręcz do pewnego stopnia ciekawostkowe uwagi o kalendarzu kościelnym, prawie kanonicznym i trybunałach kościelnych, konkordatach. Tajnym Archiwum Watykańskim i Bibliotece Apostolskiej, Wydawnictwie watykańskim. Radiu watykańskim i nowych środkach komunikacji. Nie mniej związane z tym kwestie stawały się niejednokrotnie właśnie podstawami różnic czy nawet wielorakich, wręcz bolesnych podziałów. Wreszcie podano także wyjaśnienia dotyczące tiary i kluczy, jako symboli władzy papieskiej.

Jako dodatki, co już zapowiada podtytuł książki, podano stosunkowo obszernie, podstawowe informacje o judaizmie (s. 106-125) i islamie (s. 126-148). Zatem wskazana na dwie podstawowe religie monoteistyczne. Takie zestawienie jest szczególnie ważne współcześnie, zwłaszcza wobec wielkiego – wręcz zróżnicowanego – pluralizmu religijnego, kulturowego oraz społecznego.

Wreszcie, w końcu całej rozprawy, zamieszczono zbiór ważnych dla chrześcijaństwa dokumentów czy raczej zbiorów na które składa się: 1. „Credo”. 2. Bulla zjednoczenia „Caeli et extulter terra” z. 6. 07.1439. 3. Wybór herbów papieskich z lat 1198-1978, a więc od Inocentego III do Pawła VI (szkoda, że tylko czarno-białe).

Z kolei podano dwa indeksy, a wśród nich najpierw indeks nazwisk (s. 163-171), a następnie indeks miejsc geograficznych (s. 173-178). Podano także zestaw oraz opis treściowy reprodukcji zamieszczonych w tekście studium (s. 179-182), a w końcu jeszcze ogólny spis treści (s. 183-184). Warto tu zauważyć, iż znaczna liczba oryginałów reprodukcji znajduje się w osobistych zbiorach autora.

Prof. J. W. Woś, w prezentowanej książce, proponuje własny obraz dziejów prawie całego chrześcijaństwa, zatem widzi je, przynajmniej w niektórych fragmentach, szerzej niż tylko i wyłącznie Kościół katolicki. Jest to przecież słuszne spojrzenie i realistyczne wobec faktów historycznych oraz wobec współczesnej rzeczywistości. Ostatecznie jednak, co stosunkowo wyraźnie wręcz sugeruje sam tytuł omawianej książki, koncentruje się zdecydowanie na tym ostatnim nurcie chrześcijaństwa, a więc nurcie katolickim, który zresztą, zwłaszcza we Włoszech może budzić szczególne zainteresowanie.

Dobrze się stało, że omawiając chrześcijaństwo zamieszczono także stosunkowo szerokie informacje o pozostałych dwóch wielkich religiach monoteistycznych, o judaizmie i islamie. Jest to tym bardziej zrozumiałe, jeśli wziąć choćby pod uwagę ich znaczenie historyczne oraz szczególnie współczesne wpływy i to nawet na terenach dotąd w miarę jednolitych religijnie (por. s. 5). Ich rozeznanie historyczne, a także współczesne oraz w znacznym stopniu teologiczne, zaproponowane przez prof. J. W. Wosia, wydaje się, że może znacznie ułatwić zrozumienie wielu wydarzeń czy szeroko pojętych dokonujących się zjawisk, a także aktualnych tendencji kulturowych, nie tylko w płaszczyźnie religijnej, ale i społecznej, ekonomicznej a nawet politycznej. Istniało bowiem i istnieje nadal szczególne, zwłaszcza w pewnych kręgach geograficznych, wyraźne i znaczące przemierzanie tych trzech, a przynajmniej dwóch religii, tj. judaizmu i chrześcijaństwa czy islamu i chrześcijaństwa.

Ciekawym uzupełnieniem książki są obydwa indeksy. Ułatwiają one znaczne jej lekturę oraz pozwalają na pełniejsze korzystanie z całego bogactwa jej treści, i to w formie bardziej kompleksowej. Interesująco zostały także dobrane reprodukcje przywołujące historyczne miejsca, wydarzenia czy postacie, szczególnie ważne dla podejmowanej tematyki. Szkoda natomiast, że nie wskazano choćby schematycznej pewnej bibliografii, która mogłaby być ewentualnym wskazaniem dla pogłębienia omawianych zagadnień w osobistej lekturze i studium szczegółowych kwestii.

Faktycznie prezentowana książka stara się ukazać, jak wskazuje już jej tytuł, Kościół i papieństwo. Ten pierwszy element wybrzmiał raczej zwłaszcza przez pryzmat własnych problemów wewnętrznych Kościoła oraz papieństwo i liczne instytucje z nim związane. Można zatem odnieść wrażenie, iż zbyt mało ukazano szerszą rzeczywistość Kościoła, a bardziej jego centralistyczny charakter. Idzie tu bardziej o jego lokalny czy partykularny charakter, dzieła misyjne i ekumeniczne. Taki Kościół, w konkretnych dziełach ewangelizacyjnych jest bowiem bardziej realny i żywy, m. in. w wyrazie swej powszechności oraz apostołstwa, które adresowane są do wszystkich ludzi.

Wydaje się, iż obecnie prezentowane notatki dla studentów mogą z czasem stać się ciekawym materiałem wyjściowym do szerszego i bardziej pogłębionego opracowania tematyki chrześcijaństwa. Zarysowane tu pewne nurty oraz ogólna koncepcja może być bardzo interesująca, zwłaszcza wobec współczesnych oczekiwań.

ks. Andrzej F. Dziuba

Paweł Bortkiewicz, *Etos pracy. Nauczanie moralne i społeczne Kardynała Stefana Wyszyńskiego*. Poznań 2001, ss. 244.

Człowiek w ziemskim pielgrzymowaniu staje w spełnianiu siebie, i to niezależnie od niesionego powołania. Bogactwo dróg szanuje specyfikę osoby oraz możliwości jej rozwoju. Wszystko to pozostaje nadziejami czy perspektywami, które mogą się zmateriałizować osobowo, ale tylko wraz z osobistym zaangażowaniem.

Pielgrzymie dzieła człowieka, więcej, cały człowiek spełnia się na ziemi szczególnie w bogactwie relacji. Tutaj następuje rozeznanie indywidualnego powołania, które przekracza ludzkie oczekiwania. Obejmuje ono wiele płaszczyzn, w sferze fizycznej oraz duchowej, które przekładają się na zewnętrzne i wewnętrzne dzieła człowieka. Szczególną aktywnością człowieka jest praca. Przybiera ona różnorodne formy, ale ostatecznie pozostaje podstawowym znakiem jego dzieł odnoszących się do siebie samego, innych ludzi oraz do świata i Boga.

Praca jest dla siebie samego. To doskonalenie siebie połączony jest z otwartością ku innym. To wypełnianie czasu, który przybiera wyrazy użyteczności i daru, pomocy i radości. Przetwarzanie świata jest jednym z warunków tworzenia siebie przez miłość, pokój i sprawiedliwość. Praca jest powszechną formą samorealizacji osobowej człowieka.